

نقش انقلاب اسلامی در گسترش پژوهش‌های فنون قرآنت*

محمد امینی تهرانی** و محمدرضا شهیدی پور***

چکیده

یکی از برکات و ثمرات انقلاب اسلامی، رشد فعالیت‌های علمی و هنری به ویژه در حوزه علوم و فنون قرآنت، است. نگاهی به قبل از انقلاب اسلامی و مقایسه آن با بعد از انقلاب اسلامی این نکته را تأیید می‌نماید. بررسی رشد فعالیت‌های فوق را می‌توان در عرصه‌های اجرایی، علمی و پژوهشی دنبال کرد. نوشتار حاضر نیز به دنبال آن است که با بررسی کارهای انجام گرفته در حوزه علوم و فنون قرآنت، پس از انقلاب اسلامی ایران، نقش انقلاب را در این عرصه بهتر نمایان سازد. جامعة المصطفی العالمية که خود از ثمرات انقلاب اسلامی ایران است در این عرصه فعالیت‌های مهمی را انجام داده است که به طور ویژه در این نوشتار مورد توجه قرار می‌گیرد.

روش تحقیق در نوشتار حاضر روشی توصیفی، تحلیلی است. از مهم‌ترین نتایج به دست آمده، آن است که توجه موثر و هدفمند مسئولان جمهوری اسلامی ایران به مقوله قرآنت و علوم مرتبط با آن باعث شده است تا هم در حوزه اجرایی مانند: برگزاری مسابقات، تأسیس شبکه‌های رسانه‌ای و موسسات مخصوص قرآنت و حفظ قرآن کریم و هم در حوزه آموزشی و پژوهشی مانند تألیف، ترجمه کتب و نگارش پایان‌نامه‌ها رشد چشمگیری در حوزه‌های فوق اتفاق بیفتد.

واژگان کلیدی: قرآنت قرآن، علوم و فنون قرآنت، فعالیت‌های اجرایی، فعالیت‌های علمی

پژوهشی، جامعة المصطفی العالمية.

* تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۷/۱۲ و تاریخ تأیید: ۱۳۹۷/۹/۲۷.

** استادیار هیات علمی جامعة المصطفی العالمية (نویسنده مسئول): amini63@chmail.ir.

*** استادیار جامعة المصطفی العالمية: Mohamadreza.shahidi@gmail.com.

مقدمه

خدمات انقلاب اسلامی ایران به پیدایش و رشد علوم اسلامی، در طول تاریخ گهربار ایران پس از اسلام، کم نظیر و در برخی عرصه‌ها، بی نظیر است. رشد علوم اسلامی در جمهوری اسلامی ایران در هر حوزه ای نیاز به بررسی همه جانبه دارد تا خدمات مهم و اثرگذار انقلاب برای مردم خصوصا نسل جوان بیش از پیش روشن گردد. در این میان رشد فعالیت‌های مرتبط با قرآن کریم و علمی که در فهم قرآن کریم نقش ایفا می‌کنند، شایسته بررسی است. پس از انقلاب اسلامی ایران توجه قرآن پژوهان به مقوله قرائت قرآن کریم هم به لحاظ علمی و نظری و هم به لحاظ فنی و هنری جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است. ثمره این فعالیت‌ها برگزاری صدها مسابقه قرآنی و چاپ کتاب‌های متعدد در این حوزه است.

علم قرائت، سبب پیدایش و شکل‌گیری علوم دیگر و نگارش آثار علمی شده است. تجوید، وقف و ابتدا، اعراب قرآن، فضایل قرآن، صوت، لحن و علم الاصوات، نمونه‌ای از این دانش‌ها هستند (اقبال، فرهنگ نامه علوم قرآن، ۴۵).

علاوه بر دانش‌های فوق، علمی دیگری نیز هستند که مستقیم یا غیرمستقیم با علم قرائت در ارتباط‌اند. این علوم عبارت‌اند از: تاریخ، حدیث، تفسیر، موسیقی، طب، بلاغت، علوم قرآن، خط، هنر، نسخه‌شناسی، ادبیات، استشرق، رجال، فقه. این‌ها، علمی‌اند که قرآن کریم، مستقیم یا غیرمستقیم باعث پیدایش یا رشد آنها شده است (رضایی اصفهانی، دانش مهر، ۲۰).

نوشتار حاضر از دو بخش تشکیل شده است، در بخش اول خود به بررسی فعالیت‌های اجرایی در حوزه علوم و فنون قرائت می‌پردازد و در بخش دوم و پایانی مقاله، فعالیت‌های فوق در حوزه علمی و پژوهشی مورد دقت قرار می‌گیرد. به منظور بررسی دقیق‌تر هر دو حوزه، علاوه بر مطالعه کتاب‌های نشر یافته بعد از انقلاب اسلامی ایران، مراجعه به سایت‌های قرآنی نیز امری خالی از فایده نبود و راهگشای بسیاری از سوالات در این حوزه به شمار می‌آید. نوشته حاضر ارائه ناچیزی از آن همه فعالیت‌های گسترده مسئولان و دانشمندان و محققان در حوزه علوم و فنون قرائت است. امید است تا این مقاله گامی مثبت در تقدیر و تشکر از فعالیت‌های تلاشگران عرصه قرآنی باشد و در آینده، رشد چند برابری در همه بخش‌های فوق، اتفاق بیافتد.

الف) فعالیت‌های اجرایی در حوزه دانش قرائت پس از انقلاب اسلامی ایران

مراد از فعالیت‌های اجرایی در حوزه دانش قرائت، فعالیت‌هایی است که مقدمه و ابزاری برای ترغیب مردم به سمت حوزه علوم و فنون قرائت شده است. به عبارت دیگر فعالیت‌هایی که زمینه ساز استفاده محققان، پژوهشگران و علاقه مندان در این حوزه، شده است، فعالیت‌های اجرایی نامبردار است. فعالیت‌های اجرایی را می‌توان در قالب موارد ذیل ارائه نمود:

۱. برگزاری مسابقات قرآنی در سطح ملی

هم اکنون پس از گذشت چهل سال از انقلاب اسلامی ایران، بسیاری از نهادها و ادارات دولتی و غیر دولتی در جمهوری اسلامی ایران اقدام به برگزاری مسابقات قرآنی با موضوعاتی مانند: حفظ، قرائت، ترتیل، اذان، مفاهیم و تفسیر در سطح ملی می‌کنند. این مسابقات، در برخی سطوح، مخصوص کارمندان و خانواده‌های کارمندان متعلق به همان نهاد مربوطه و در برخی مواقع نیز برای عموم مردم برگزار می‌گردد.

از مهم‌ترین مسابقاتی که در سطح ملی برگزار می‌گردد و شرکت در آن مخصوص قشر یا کارمندان نهاد خاصی نیست می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱-۱. مسابقات قرآنی سازمان تبلیغات اسلامی

سازمان تبلیغات اسلامی از جمله نهادهایی است که با هدف اعتلای فرهنگ نغز و پربرار اسلام راستین و تبلور حیات معنوی و تعیین و ترویج شاخصه‌های اعتقادی، بنیاد نهاده شد. در طی سال‌هایی که از فعالیت این سازمان سپری شده است به اقتضا، نیازمندی‌های مطرح در سطح جامعه و به تناسب سیاست‌های کلی نظام اسلامی فعالیت‌های این سازمان دستخوش تغییر و تحول بوده است.

در گذشته این سازمان توسط بزرگانی چون: آیت الله احمد جنتی، حجت الاسلام محمود محمدی عراقی، و قبل از آن توسط شورایی متشکل از: شهید حقانی، شهید شیرازی، آیت الله جنتی، آیت الله مهدوی کنی، آیت الله امامی کاشانی، اداره شده است.

از جمله وظائف سازمان، عبارتند از: نظارت بر چاپ و نشر قرآن کریم و انجام فعالیت‌های قرآنی از طریق تربیت مربی، تدوین جزوات آموزشی، و همکاری با وزارتخانه‌های ذی‌ربط جهت گسترش آموزش و معارف قرآن کریم.

اعطای مدرک تخصصی حفظ قرآن کریم از جمله فعالیت‌های پرمخاطب این سازمان به شمار می‌آید. تاکنون بیش از سیزده دوره جهت اعطای مدرک حفظ از سوی این سازمان برگزار شده است (www.hefz.telavat.com).

۱-۲. مسابقات قرآنی سازمان دارالقرآن الکریم

سازمان دارالقرآن الکریم به عنوان حوزه تخصصی فعالیت‌های قرآنی سازمان تبلیغات اسلامی بر اساس وظایف و ماموریت‌های اساسی خود در جهت توسعه کمی و کیفی آموزش‌های قرآن کریم و ارتقاء سطح توانمندی‌های قاریان قرآن کریم، از سال (۹۳) «مسابقات قرآنی تلاوت» را در رشته‌های حفظ کل، حفظ (۱۵) جزء و قرائت (تحقیق) قرآن کریم برگزار می‌نماید. این مسابقات در سال‌های (۱۳۸۱) تا (۱۳۸۵) تحت عنوان طرح «همایش، آموزش، سنجش» توسط سازمان اجراء گردید که از سال (۹۲) با شیوه جدیدی برگزار می‌گردد (www.telavat.com/fa/content).

همچنین این سازمان از سال (۱۳۸۷) اقدام به برگزاری مسابقات سراسری تفسیر قرآن کریم با عنوان «نورالهدی» نموده است. این مسابقه به صورت حضوری و در قالب آزمون چهار گزینه‌ای در حوزه‌های انتخابی سراسر کشور برگزار شده و جوایز برگزیدگان شامل ده‌ها هدیه معنوی و ارزشمند از قبیل کمک هزینه سفر به عمره مفرده، عتبات عالیات، مشهد مقدس و جوایز نقدی و غیر نقدی دیگر می‌باشد و به شرکت کنندگان مسابقه، در صورت کسب امتیاز (حداقل ۷۰ درصد نمره آزمون)، مدرک آشنایی با تفسیر قرآن کریم اعطاء می‌گردد.

رئیس سازمان دارالقرآن الکریم گفت: طی ۴۰ سالی که از پیروزی انقلاب اسلامی ایران می‌گذرد موفق به کسب ۲۰۰ رتبه بین‌المللی در مسابقات بین‌المللی قرآن شده‌ایم (www.hamneshinonline.ir).

۱-۳. مسابقات قرآنی دارالقرآن امام علی (علیه السلام)

از امتیازات مسابقات قرآنی امام علی (علیه السلام) آن است که همه از جوایز بهره‌مند می‌شوند علاوه بر اینکه نفرات اول تا سوم را در تمامی بخش‌ها و گروه‌ها مورد تشویق قرار می‌دهیم، همه کسانی که حد نصاب نمرات را اخذ می‌کنند نیز تشویق می‌شوند.

یکی دیگر از امتیازات مسابقات امام علی (علیه السلام) نداشتن محدودیت سن و ملیت است. در این مسابقات نه تنها از استان‌های مختلف که از کشورهای مختلف هم شرکت‌کننده حضور

یافته است. در این دوره حدود ۵۵۰ شرکت‌کننده خارجی مقیم ایران یا مقیم خارج با هزینه خود در این مسابقات حضور یافته‌اند. اگر این افراد جایزه مسابقات را هم ببرند، هزینه رفت و آمدشان هم جبران نخواهد شد، اما اعتبار مسابقات برای آنها از اهمیت بسیار بیشتری برخوردار است (www.jahaneghtesad.com).

۲. برگزاری مسابقات قرآنی اداره اوقاف و امور خیریه در سطح بین‌المللی

یکی از فعالیت‌های اجرایی پس از انقلاب برگزاری مسابقات قرآن کریم در عرصه بین‌المللی است. متکفل برگزاری این مسابقات سازمان اوقاف و امور خیریه است. مرحله اول این مسابقات استانی است که پس از احراز رتبه، نفرات برتر به مسابقات کشوری راه می‌یابند و نفرات برتر این مسابقات به مسابقات بین‌المللی که در نوع خود بزرگ‌ترین مسابقه بین‌المللی قرآنی در جهان اسلام است، راه می‌یابند. سابقه برگزاری مسابقات بین‌المللی قرآن جمهوری اسلامی ایران به سال ۱۳۶۰ بازمی‌گردد، رقابت‌هایی که به لحاظ سابقه یکی از سه رویداد بین‌المللی قدیمی دنیای اسلام و از لحاظ فنی جزء برترین آنها به شمار می‌رود، حالا ۳۵ دوره را پشت سر گذاشته و مقدمات برگزاری دوره سی و ششم آن نیز در حال انجام است. این مسابقات که از ابتدا تاکنون در چندین مکان متمایز برگزار شده است، به خصوص در دوره‌های ابتدایی تجربه‌های جالبی را از سر گذرانده است. تجربه‌هایی همچون برگزاری دو دوره در یک سال و یا برگزار نشدن در یک سال؛ در حالی که هنوز تجربه زیادی برای برگزاری مسابقات بین‌المللی به دست نیامده بود و به علت شرایط خاص جنگ تحمیلی در کشور و بمباران و موشک باران شهرها و ناامن بودن حریم هوایی کشور، این مسابقات در سال ۶۴ برگزار نشد، اما از آن تاریخ به بعد برگزار شده و قاریان و حافظان بین‌المللی فراوانی را به دنیای اسلام معرفی کرده است.

اولین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن ایران از ۱۶ تا ۲۰ بهمن ماه ۱۳۶۰ در حسینیه ارشاد تهران برگزار شد. در این دوره ۲۴ قاری و حافظ از ۱۲ کشور جهان شرکت داشتند که پنج داور خارجی به همراه چهار داور ایرانی قضاوت این مسابقات را عهده‌دار بودند.

۱۹

کشورهایی که در اولین دوره مسابقات حضور داشتند عبارتند از: بنگلادش، جمهوری عربی صحرا، الجزایر، سوریه، مالزی، هندوستان، لیبی، پاکستان، افغانستان، ایران، گینه و عراق. در پایان این رقابت‌ها در رشته حفظ کل قرآن کریم هیچ رتبه‌ای به نمایندگان ایران نرسید، اما در رشته قرائت تحقیق «سید محسن خدام حسینی» در کنار نمایندگانی از کشورهای لیبی و مالزی رتبه‌های اول تا سوم را کسب کردند. رتبه‌های برتر رشته حفظ نیز به نمایندگانی از کشورهای لیبی، سوریه و الجزایر رسید.

سال ۱۳۶۱ که باید مسابقات دومین دور برگزار می‌شد با چند ماه تعویق و در فروردین ماه سال ۱۳۶۲ برگزار شد. این مسابقات طی روزهای ۱۲ تا ۱۷ فروردین ماه سال ۱۳۶۲ در حسینیه ارشاد تهران برگزار شد. در این دوره تعداد شرکت‌کنندگان به ۳۰ نفر ارتقاء یافت و تعداد کشورها نیز از ۱۲ کشور در دوره اول به ۱۳ کشور رسید. چهار داور خارجی به همراه پنج داور ایرانی قضاوت این مسابقات را بر عهده داشتند.

در این دوره برای اولین بار بانوان در مسابقات حضور داشته و به رقابت با آقایان پرداختند. در نهایت نیز در رشته حفظ کل قرآن کریم «ام‌الفخر علامه» از ایران رتبه اول را به دست آورد و نمایندگان کشورهای لیبی و سوریه نیز دوم و سوم شدند. در رشته قرائت تحقیق نیز «سیدمرتضی سادات فاطمی» از ایران اول شد و نمایندگان لیبی و لبنان دوم و سوم شدند. این دوره نیز با یک سال تأخیر برگزار شد. این رقابت‌ها به دلیل شرایط جنگی که در آن روزها بر کشور حاکم بود، به جای برگزاری در فروردین ماه سال ۶۴ در سال ۱۳۶۵ برگزار شد. با اینکه مسابقات تعویقی یک ساله داشت، اما حضور شرکت‌کنندگان رشد چشمگیری داشت؛ به طوری که در این دوره ۵۶ نفر از ۱۶ کشور دنیا برای حضور در این مسابقات اعزام ایران شدند. چهار داور خارجی به همراه پنج داور ایرانی قضاوت این مسابقات را برعهده داشتند. اتفاق جالب این دوره از مسابقات شاید حضور «آیت‌الله خزعلی» (متوفای ۲۵ شهریور ۱۳۹۴) عضو مجلس شورای نگهبان و مجلس خبرگان رهبری در آن زمان، در رشته حفظ کل قرآن کریم بود. وی در این مسابقات پس از نماینده کشور عربستان رتبه دوم را به دست آورد در این رشته نماینده کشور لبنان نیز سوم شد. همچنین در رشته قرائت نیز «محمدکاظم محمدزاده» از ایران به همراه نمایندگان کشورهای مالزی و زئیر رتبه‌های برتر را کسب کردند. در مراسم اختتامیه این مسابقات حضرت امام خمینی علیه السلام در دیدار با مسابقه‌دهندگان کشورهای اسلامی سخنانی را بیان فرمودند.

این دوره با حضور بیش از ۳۵ نفر برگزار شده است و هر سال از لحاظ کمیت و کیفیت این مسابقات افزوده می‌شود. دهمین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن کریم برای اولین بار در تاریخ مسابقات در دی ماه برگزار شد. این مسابقات که به لحاظ زمانی در زمره یکی از کوتاه‌ترین مسابقات قرار دارد به مدت سه روز و طی روزهای ۲۰ تا ۲۲ دی ماه ۱۳۷۲ در حسینیه ارشاد تهران در جریان بود.

در این دوره ۵۵ نفر از ۳۷ کشور جهان شرکت داشتند که دو داور خارجی به همراه شش داور ایرانی رقابت‌ها را قضاوت کردند. حضور نمایندگانی از ۳۷ کشور تا آن روز رکوردی جالب برای مسابقات به شما می‌رفت. در این دوره باز هم نامی از شرکت‌کنندگان ایرانی در بین برگزیدگان رشته حفظ کل قرآن کریم به چشم نخورد، اما در رشته قرائت همچنان شاهد یکه‌تازی قاریان بودیم.

در رشته حفظ کل نمایندگانی از کشورهای قطر، مراکش و مالزی حائز رتبه‌های برتر شدند و در رشته قرائت نیز پس از «محمد عباسی» از ایران نمایندگانی از کشورهای فیلیپین و عراق قرار گرفتند.

اضافه شدن رشته تفسیر را باید یکی از اتفاقات دوره یازدهم مسابقات بین‌المللی قرآن ایران بر شمرد. این مسابقات برای اولین بار در سه رشته قرائت تحقیق، حفظ کل و تفسیر قرآن کریم طی روزهای ۱۰ تا ۱۴ دی ۱۳۷۳ در حسینیه ارشاد تهران برگزار شد. در این دوره ۴۶ نفر از ۳۱ کشور جهان حضور داشتند که ۷ داور خارجی به همراه ۱۲ داور ایرانی قضاوت این مسابقات را انجام می‌دادند.

در رشته حفظ کل «کاظم بافتی گرامی» رتبه دوم را به دست آورد و نمایندگان بنگلادش و مراکش نیز اول و سوم شدند. در رشته قرائت نیز «محمد رضا پورزرگری» از ایران حائز رتبه اول شد و قاریانی از کشورهای مراکش و تایلند دوم و سوم شدند.

در رشته تفسیر نیز شرکت‌کنندگان کشورها یمن، پرتغال و سوریه اول تا سوم شدند. سی و پنجمین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن ایران روز ۳۰ فروردین ماه با حضور علی‌اکبر ولایتی، مشاور امور بین‌الملل مقام معظم رهبری و دیگر مسئولان و پیشکسوتان و قاریان و حافظان قرآن کریم و مردم قرآن‌دوست آغاز شد.

در این مسابقات ۳۷۰ شرکت‌کننده از ۸۴ کشور جهان رقابت خود را بعد از مراسم افتتاحیه و از روز ۳۱ فروردین ماه در بخش‌های طلاب در حوزه علمیه قم در رشته حفظ، قرائت، تفسیر و خطابه قرآنی، دانشجویان مسلمان در شهر مشهد مقدس در رشته‌های حفظ و قرائت، بانوان در رشته حفظ در تهران، روشن‌دلان و نابینایان و آقایان در مصلاهی امام خمینی علیه السلام آغاز شد.

اختتامیه این مسابقات نیز روز پنجم اردیبهشت ماه با حضور رئیس مجلس شورای اسلامی برگزار شد. شاید مهم‌ترین اتفاق این دوره را باید در اول نشدن نماینده ایران در رشته قرائت

تحقیق بزرگسالان دانست. در حالی که طی سال‌های اخیر همیشه رتبه‌های اول رشته‌های قرائت تحقیق و حفظ کل قرآن کریم بخش بزرگسالان به نمایندگان ایران اختصاص می‌یافت، در این دوره اما در رشته قرائت نماینده کشور افغانستان رتبه اول را کسب کرد و «سیدمصطفی حسینی» که قبل از شروع مسابقات بسیاری او را بخت اول کسب رتبه نخست می‌دانستند رتبه دوم را به دست آورد.

در رشته حفظ کل بزرگسالان نیز «مصطفی اصفهانیان» رتبه اول را کسب کرد. در بخش بانوان که در رشته حفظ کل قرآن برگزار شد، «حکیمه نصیری» از ایران اول شد. در بخش طلاب و در رشته قرائت و مفاهیم «محمد زاهدی» و در رشته حفظ کل، «محمود نوروزی» رتبه اول را کسب کرد. در بخش روشن‌دلان و در رشته حفظ کل نیز نماینده کشور هند اول شد و در رشته قرائت نماینده کشور مالزی حائز رتبه نخست شد. در این بخش نماینده کشورمان رتبه دوم را به دست آورد.

۳. تأسیس سیمای قرآن و رادیو قرآن و رادیو تلاوت

شبکه قرآن سیما صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران در ۲۱ آذر ۱۳۷۹ مصادف با ۱۵ رمضان به صورت رسمی آغاز به کار کرد.

قبل از افتتاح رسمی شبکه قرآن سیما از سال ۱۳۷۸ (با شروع ماه مبارک رمضان) برنامه‌های خود را آغاز نمود.

بدین صورت که هر شب یکساعت بعد از خبر ۲۲:۳۰ شبکه دو از ساعت حدود ۲۳ تا ۲۴ با عنوان سیمای قرآن از شبکه دو سیما به روی آنتن می‌رفت.

بعد از یکسال برنامه‌های این شبکه که در وقت اذان گاهی ظهر پخش می‌گردید به پس از اذان ظهر انتقال یافت و مدت ۲ سال با عنوان سیمای نور با همین نحو ادامه داشت.

سپس به مدت ۲ سال صبح‌ها از شبکه ۴ سیما حدود ۵ ساعت از ساعت ۶ تا ۱۱ صبح برنامه‌های شبکه قرآن پخش می‌شد.

شبکه قرآن سیما در ابتدا با ۱۲ ساعت پخش و در حال حاضر نیز این شبکه به صورت ۲۴ ساعته از کانال ۸ سیما با برنامه‌های متنوع میهمان مخاطبان قرآنی می‌باشد.

این شبکه در ابتدای کار به عنوان سیمای قرآن فعالیت خود را آغاز کرد و بعدها با عنوان شبکه قرآن سیما و در حال حاضر نیز با عنوان شبکه قرآن و معارف سیما به فعالیت خود ادامه داده است.

- شبکه قرآن و معارف سیما صاحب پنج گروه برنامه ساز به شرح زیر می‌باشد:
۱. گروه علوم قرآنی: با رویکرد پرداختن به زوایای موضوعات متنوع علوم قرآن.
 ۲. گروه تلاوت و نغمات دینی: با رویکرد پخش تلاوت‌های شاخص و ماندگار از اساتید ایرانی و مصری و همچنین پخش ادعیه، مناجات و نغمات دینی.
 ۳. گروه کودک و نوجوان: با رویکرد تولید برنامه‌های کودک و نوجوان در تمامی قالب‌ها با محوریت قرآن کریم و معارف اسلامی.
 ۴. گروه مسابقات و جلسات قرآنی: با رویکرد تولید برنامه‌های جذاب و پرهیجان با ساختار مسابقات و پوشش محافل و مسابقات قرآنی کشور به منظور ترویج و تشویق برگزاری اینگونه محافل و مسابقات.
 ۵. گروه اطلاع رسانی: پوشش اخبار قرآنی و معارفی (www.qurantv.ir/AboutUs).
- پس از پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به نیاز مبرم جامعه برای آشنایی با قرآن و معارف اسلامی، به دستور مقام معظم رهبری که در آن زمان رئیس جمهور وقت بودند، رادیو قرآن در سال ۱۳۶۲ تأسیس شد. این شبکه رادیویی در ابتدای کار با سه ساعت برنامه روزانه با محوریت تلاوت، کار خود را آغاز کرد و در اواخر دهه اول فعالیت خود، اندکی هم به مباحث معارفی و تفسیری پرداخت. رادیو قرآن در سال ۱۳۷۸ به یک شبکه سراسری ۲۴ ساعته تبدیل شد (www.radioquran.ir/ChannelConductor). مسئولان رادیو در آن زمان تصمیم گرفتند این شبکه رویکرد مخاطب عام هم داشته باشد که در حال حاضر این رویکرد موجب افزایش مخاطبان این رادیو شده است، به نحوی که رادیو قرآن در سال‌های اخیر توانسته رتبه نخست شبکه‌های رادیویی تخصصی در جذب مخاطب را به خود اختصاص دهد. در حال حاضر استاد احمد ابوالقاسمی مدیریت این شبکه رادیویی را عهده‌دار است. تأسیس کانال رادیویی تلاوت در سال ۹۰ یکی از دستاوردهای اواخر دهه سوم رادیو قرآن بود که مخصوص پخش بهترین تلاوت‌های قرآن است. بر اساس اصول رسانه‌ای طراحی اولیه این کانال در سال ۸۷ انجام شد پس از حدود ۳ سال با کسب مجوزات لازم به تاسیس آن اقدام گردید. فعالیت‌های دیگر رادیو قرآن در حوزه‌های مختلفی همچون تفسیر، آموزش، اطلاع‌رسانی و نشر اندیشه‌های قرآنی به همگان ثابت شده؛ یکی از برنامه‌های تفسیری موثر و پرمغزی که از رادیو قرآن پخش می‌شود تفسیر حضرت آیت الله جوادی آملی است. تاکنون ۲ هزار و ۶۳۲ برنامه تفسیری ایشان از رادیو پخش شد این برنامه از سال ۷۷ برای مخاطبان ارائه می‌شود. در

حوزه آموزش هم آرشویی غنی از موضوعاتی همچون روخوانی، روان خوانی، وقف و ابتدا، صوت و لحن، حفظ، مترجمی قرآن کریم و آموزش کتب درسی قرآنی جمع آوری شده است (www.tasnimnews.com/fa/news).

مدیر شبکه قرآن صدا و سیما در این باره می گوید: با اشاره به نمایی از دهه چهارم فعالیت رادیو قرآن توضیح داد: از سال ۸۷ سندی پنج ساله برای فعالیت های رادیو قرآن تدوین شد که هم اکنون ماه های پایانی خود را پشت سر می گذارد باید قدم بعدی را در جهت تدوین سند پنج ساله بگذاریم. تأسیس چند شبکه تخصصی دیگر در رادیو قرآن از جمله اقداماتی است که برای سال های بعدی پیش بینی می شود. حداقل ایجاد سه کانال فوق تخصصی در دستور کار قرار گرفته است. کانال رادیویی تفسیر، کانال رادیویی آموزش و رادیو ترتیل از جمله کانال هایی است که ایجاد آن را پیش بینی کرده ایم. همچنین در سال های آتی از فضای مکمل مجازی با حداکثر ظرفیت استفاده خواهیم کرد و سعی داریم در شبکه های اجتماعی حضور پررنگ قرآنی داشته باشیم.

۴. احیای سنت اجازه قرائت (اقراء)

از زمان پیامبر گرامی اسلام ﷺ، هر نسلی و هر شخصی قرآن را به صورت مشافهه و در اصطلاح سینه به سینه انتقال می دادند که به این شیوه آموزشی اقرار گفته می شود و هر شخصی همان طور که قرآن را از پیامبر شنیده و بر پیامبر خوانده به نقر بعد و نسل بعد انتقال داده و سلسله سندی تشکیل شده است.

شیخ محمدعصفور، سی و دومین نفر این سلسله سندی است که برخی استادان، حافظان و قاریان ایرانی با خواندن کل قرآن موفق به دریافت اجازه نامه اقرار از ایشان شده اند؛ استادی که میهمان قاریان و حافظان و استادان قرآنی در قم خواهد بود.

در سنت اقرار، افراد از حیث تجوید، اداء و قرائت به کمال می رسند و می توانند افرادی را آموزش داده و تربیت کنند. هنگامی که قاری قرآن را نزد شیخ خودش می خواند و شیخ مطمئن می شود که او به کمال رسیده است، این موضوع را در جلسه ای به اطلاع عموم می رسانند که این جلسه اشهار نامیده می شود. فرد مجاز (شخصی که اجازه قرائت دریافت می کند) می بایست علاوه بر اینکه کل قرآن را نزد معجز (شیخ صاحب اجازات) قرائت می کند؛ در جلسه ای که به اشهار معروف است در حضور شاهدان مؤمن و عادل نیز چند سوره پایانی قرآن و سوره مبارکه حمد و آیات ابتدایی سوره بقره را تلاوت کند.

شورای عالی قرآن و مرکز طبع و نشر قرآن کریم به منظور برقراری حلقه اتصال قرائت قرآن در جمهوری اسلامی ایران به اسناد معتبر شیوخ صاحب اجازات، نسبت این موضوع اقدام نموده است.

تأسیس کمیسیون اقرار در جامعه المصطفی با حضور کارشناسان و استادان مبرز قرآنی، هوشمندی در اعطای اجازات، اخلاق مداری، پرهیز از توسعه غیرضروری و رقابت‌های کاذب، رعایت جدی ضوابط و استانداردها و پرهیز از دامن زدن به اختلاف قرائت را از راهبردهای این کمیسیون در پیشبرد اهداف خود برشمرد. گفتنی است در ادامه این مراسم، تعدادی از اساتید قرآنی جامعه المصطفی، اجازه قرائت توسط استاد شیخ محمد فهی السید عصفور را دریافت نمودند.

۵. راه‌اندازی نهادها و سازمان‌هایی به منظور حفظ قرآن کریم

پس از انقلاب اسلامی ایران به منظور ترویج بیشتر مقوله حفظ قرآن کریم، سازمان‌ها و مؤسسات مختلفی تشکیل گردید. از جمله این سازمان‌ها می‌توان به جامعه القرآن الکریم، اشاره داشت.

مؤسسه جامعه القرآن الکریم، به عنوان مؤسسه‌ای فرهنگی - آموزشی و با هدف ترویج فرهنگ قرآن و ایجاد ارتباط هر چه عمیق‌تر و ماندگارتر نسل جوان با قرآن کریم، همچنین مصون ساختن دل و جان آنان در برابر انواع خطرات و آفات فرهنگی، در خردادماه سال ۱۳۷۷، هم‌زمان با عید سعید قربان، در شهر قم پایه‌گذاری شد و فعالیت قرآنی خود را از آغاز سال تحصیلی ۷۸-۱۳۷۷ با پذیرش و گزینش یک صد و بیست نفر، از بین صدها داوطلب مشتاق آغاز کرد.

مؤسس و مدیر محترم این مؤسسه، حجت الاسلام و المسلمین حاج سیدمحمد مهدی طباطبایی، با تجربه موفق که سالیان متمادی در حفظ و قرائت و اداره جلسات تحفیظ قرآن کسب نموده بودند، با همکاری جمعی از حافظان و قاریان و استادان قرآن و بانیان خیر، به لطف الهی و با امید به عنایات خاص امام‌زمان^ع، این حرکت نورانی را آغاز کردند که در این میان، نقش بزرگ نام‌نیک و درخشان فرزند گرامی ایشان، سیدمحمدحسین طباطبایی (علم الهدی) در مقبولیت این نهاد، قابل توجه است؛ عزیزی که با توفیق الهی و همت و پشتکار قابل تقدیر والدین گرامی اش، توانست به عنوان خردسال‌ترین حافظ کل قرآن، با تخصص‌های ویژه قرآنی در محافل گوناگون داخل و خارج کشور بدرخشد و عناوین و مدارکی را از بزرگان حوزه علمیه و برخی دانشگاه‌های داخل و خارج از کشور به دست آورد.

در طول بیست سال گذشته، تقاضاهای زیادی از داخل و خارج کشور برای تأسیس شعبه به دفتر این مرکز رسیده که بر حسب امکانات موجود، تا کنون در بیش از پانصد نقطه، در شهرهای مختلف از جمله: تهران، اصفهان، اهواز، تهران، ساری، سمنان، رشت، شیراز، یاسوج، زنجان، قزوین، کرمان، مشهد، شهرکرد، همدان، یزد، بوشهر، زاهدان و ... تأسیس شده است.

این مؤسسه جهت پیشبرد اهداف مقدس قرآنی و تربیت نسل حاضر و آینده با برنامه‌های آموزشی، اداری و مالی منظم و منسجم، دوره‌های آموزشی مختلفی در زمینه‌های حفظ، تفسیر، مشاوره، مربی‌گری و ... برای مقاطع سنی مختلف اعم از خردسالان، نوجوانان، جوانان و بزرگسالان، خواهران و برادران، تدارک دیده است. گرایش ویژه فعالیت‌های جامعه‌القرآن حفظ قرآن کریم و جهت عمومی آن، فعالیت برای خردسالان سراسر کشور می‌باشد (www.jqk.ir).

ب) فعالیت‌های علمی پژوهشی در حوزه دانش قرآنی پس از انقلاب اسلامی ایران

مراد از فعالیت‌های علمی پژوهشی، فعالیت‌هایی است که در قالب آموزش و مطالعات و تحقیقات قرآنی در حوزه علوم و فنون قرآنی صورت می‌پذیرد. برخی از مهم‌ترین دستاوردهای جمهوری اسلامی در این حوزه، در موارد ذیل اشاره می‌گردد.

۱. توجه رهبران انقلاب اسلامی به فعالیت‌های پژوهشی در حوزه علوم و فنون قرآنی
توجه مسوولان نظام جمهوری اسلامی به عرصه فعالیت‌های قرآنی خصوصاً قرآن‌پژوهی از امتیازات نظام جمهوری اسلامی است.

امام خمینی در یکی از سخنان خود درباره قرآن می‌فرمایند: اینجانب از روی جد نه تعارف معمولی می‌گویم از عمر به باد رفته خود در راه اشتباه و جهالت تأسف دارم و شما ای فرزندان برومند اسلام، حوزه‌ها و دانشگاه‌ها را از توجه به شئون قرآن و ابعاد بسیار مختلف آن بیدار کنید. تدریس قرآن در هر رشته‌ای از آن را مد نظر و مقصد اعلامی خود قرار دهید (خمینی، صحیفه نور، ۲۰/۱۹-۲۰).

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای درباره تلاوت و صوت قرآن می‌فرمایند: جلسه قرآن و تلاوت قرآن، صوت قرآن، مقدمه است برای معرفت مفاهیم قرآنی. عیب بزرگ کار ما اینجاست؛ ما مسلمان‌ها، ما امت اسلامی دم از قرآن می‌زنیم، اما به قرآن عمل نمی‌کنیم ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾ (آل عمران/۳۱).

اگر کسی خدا را دوست می‌دارد، دلیل صدق او تبعیت از پیغمبر است؛ تبعیت از قرآن است (مراسم اختتامیه مسابقات حفظ و قرائت قرآن کریم ۱۳۷۹/۸/۹).

ایشان درباره تلاوت استاد شیخ احمد محمد عامر، از قاریان مصری می‌فرماید: شما ببینید این استاد محترم مهمان ما آقای شیخ احمد محمد عامر، امروز چه خوب قرآن خواند. قرآن خواندن خوب که با صوت خوب و نغمه خوب و با توجه به معانی انجام بگیرد، مفاهیم قرآن را جلوی انسان مجسم می‌کند. انسان را به عمل نزدیک می‌کند. انسان را با معرفت قرآنی نزدیک می‌کند. بحمد الله جوانان ما خوب پیش رفتند، خدا را شکر می‌کنیم. این از برکات انقلاب است (دیدار با قاریان شرکت کننده در مسابقات بین المللی قرآن کریم ۸۳/۶/۲۶).

رهبران انقلاب اسلامی در دیدارهای مختلفی که با مسئولان نظام و مردم داشته‌اند بر امر تلاوت، حفظ و رشد فعالیت‌های قرآنی توجه خاصی داشته‌اند. در یکی از سخنان خود می‌فرمایند: (ببینید اگر ما بخواهیم کاری کنیم که تا بیست سال دیگر جوان‌ها و کودکان‌ها و نوجوان‌هایی که رو به رشدند، دل‌هایشان با قرآن آشنا بشود راه آن چیست؟ (به مناسبت اولین سالگرد ارتحال امام خمینی ۱۳۸۳/۱۲/۱۰).

۲. تألیف کتاب

از دیگر منابع، «التمهید فی علوم القرآن» اثر آیت‌الله محمد هادی معرفت رحمته‌الله علیه (معاصر) است که ایشان در جلد دوم از کتابشان به بررسی احوال قاریان و تألیفات مهم در این زمینه اشاره نموده است (معرفت، التمهید فی علوم القرآن، ۱۴۱۵: ۲/۲۰).

به برکت نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و توجهات مسئولان آن، دانش تجوید به شکلی گسترده مورد توجه قرار گرفته و کتاب‌های بسیار زیادی در این باره تألیف شده که ذکر همه این کتاب‌ها، از محدوده این نوشتار خارج است. کتاب‌هایی مانند «اجود القرائات» نوشته شمس‌الدین حاج حسینی (معاصر)، «احسن التجوید لتلاوة القرآن المجید» نوشته حسن طالبی تربتی (معاصر)، از کتاب‌های غیرتحلیلی در این باره به شمار می‌آیند. از دیگر کتاب‌های تحلیلی تجوید، «تجوید جامع»، اثر ابراهیم پورفرزیب (مولایی) از استادان تجوید معاصر است. وی در مباحث کتاب، قرائت عاصم از طریق شاطیبه، روایت‌های حفص و شعبه را پیگیری کرده و در موارد لزوم، در زیرنویس از طریق طیبیه النشر، مطالب کتاب را تکمیل نموده و در انتهای کتاب نیز باب توضیح فرش الحروف را مفصل بیان کرده است (پورفرزیب، تجوید جامع، ۱۳۷۴: ۷).

«پژوهشی در علم تجوید»، عنوان کتابی است که ابوالفضل علامی آن را نگارشته است. در این کتاب، تمام مباحث دانش تجوید، به صورت توصیفی ارائه گردیده است. از ویژگی های این اثر، همراه بودن برخی مباحث دانش آواشناسی به صورت مختصر است (علامی، پژوهشی در علم تجوید، ۱۳۸۹: ۹۱). نویسنده در برخی مواقع، تحلیل های خوب و مفیدی در ضمن مطالب کتاب عرضه کرده است (همان، ۱۲۶). این کتاب را می توان در زمره کتاب های تحلیلی به شمار آورد و به لحاظ همراه بودن مطالب آواشناسی، جزء تحقیقات تطبیقی دانست.

از دیگر نمونه های کتاب های کاربردی، کتاب «تجوید عمومی» به نویسندگی سید جواد سادات فاطمی، به زبان فارسی است که انتشارات به نشر در مشهد مقدس آن را در یک جلد چاپ کرده است (ر.ک: سادات فاطمی، تجوید عمومی، ۱۳۸۲: ۴۵). این کتاب نیز با پرهیز از ارائه مطالب مفصل، زمینه را برای یادگیری هرچه بهتر این دانش برای علاقه مندان فراهم آورده است.

از ویژگی های این کتاب، آن است که در پایان هر بحث، ذیل عنوان سؤالات و تمرینات، تعدادی سؤال از مطالب مهم درس آورده شده است. همچنین بیشتر اصطلاحات مورد بحث را ترجمه و معنا کرده و برای توضیح مطالب، مثال های متعددی از آیات قرآن آورده است. «حلیة القرآن» اثر سید محسن موسوی بلده، نامی آشنا برای استادان و علاقه مندان به فراگیری دانش تجوید است. این کتاب در دو سطح یک و دو برای آموزش دانش تجوید طراحی شده است. این کتاب، به روشی گویا و آسان مباحث مهم تجوید قرآن را بیان کرده است. وی در ابتدا مسئله قرائت را توضیح می دهد و از آنجا که مسئله وقف و شناخت آن در تلاوت قرآن نقش مهمی دارد، این موضوع را به دنبال آن بررسی کرده است. در فصل هفتم که مهم ترین فصل کتاب است مباحث مربوط به تجوید را شروع و موضوعاتی همچون مخارج و صفات حروف، ادغام و احکام نون و میم ساکن را تشریح کرده است. این اثر را انتشارات احیای کتاب در چند ویرایش مختلف، بیش از چهل نوبت به چاپ رسانده است (موسوی بلده، حلیة القرآن ۲، ۱۳۷۸: ۵).

در حوزه دانش وقف و ابتدا نیز تألیفات خوبی پس از انقلاب اسلامی ایران به ثمر نشست است. «مبانی وقف و ابتداء» اثر استاد محمدرضا شهیدی پور، از مهم ترین منابع معاصر وقف و ابتداست. این کتاب اگرچه به عنوان مبانی نام گرفته، در آن سخن از قواعد و ذکر موارد متعدد وقف و ابتدا به میان آمده است.

در این نوشتار، با اشاره به برخی مبانی وقف و ابتدا، به بیان اقسام وقف و دیدگاه‌های بزرگان این علم پرداخته شده است. در ادامه، پس از بیان اقسام وقف و قواعد آن در قرآن کریم، موارد وقف‌های قرآنی به ترتیب سوره‌های قرآن بیان گردیده است.

از نکات مهم و جدید این اثر، بیان وقوف اضطراری در آیات طولانی است. موارد شایع وقوف مختلف را با ذکر مثال‌های متعدد، به گونه‌ای بیان کرده که برای قاریان قرآن، مفید واقع گردد و بتوانند فی‌الجمله، شناخت اجمالی به اقسام وقف و مواضع آن پیدا کنند (ر.ک: شهیدی پور، مبانی وقف و ابتدا، ۱۳۹۴: ۶۵).

از دیگر آثار مرتبط با دانش وقف و ابتدا کتاب «پژوهشی در وقف و ابتدا» اثر سیدجواد سادات فاطمی است. این کتاب در ابتدا به بررسی دانش وقف و ابتدا میان مسلمانان می‌پردازد و در ادامه، به معرفی کتاب‌هایی که در این زمینه به رشته تحریر در آمده‌اند، اشاره می‌کند. از تألیفات معاصر در این باره می‌توان به کتاب «قواعد وقف و ابتدا در قرائت قرآن کریم» اشاره کرد که محمدکاظم شاکر آن را نگاشته است. این کتاب که برای تدریس در این موضوع تألیف شده، در بردارنده یازده فصل است. وی کتاب خود را در سه موضوع اصلی اقسام وقف، اقسام ابتدا و مسائل متفرقه وقف شکل داده است (ر.ک: شاکر، قواعد وقف و ابتدا در قرائت قرآن کریم، ۱۳۸۴: ۷۰).

حوزه علم الاصوات یا همان آواشناسی از حوزه‌های جدید و میان رشته‌ای در بررسی ماهیت و ویژگی‌های صوت انسان است. «بررسی تطبیقی میان تجوید و آواشناسی» به قلم محمدرضا ستوده‌نیا، از کتاب‌هایی است که به دو مبحث تجوید و آواشناسی به شکل تطبیقی پرداخته است. این اثر را انتشارات رایزن در تهران سال ۱۳۷۸ ش، به زبان فارسی در یک جلد به چاپ رسانده است.

کتاب، هفت فصل دارد. در مقدمه، به طرح موضوع، اهمیت موضوع، اهداف و پیشینه آن پرداخته شده است. اندام‌های صوتی انسان شامل اندام‌های تنفسی، تارهای صوتی، اندام‌های گویایی یا اعضای نطق و بررسی کاربرد نام دندان‌ها در علم تجوید و آواشناسی، تقسیم‌بندی اصوات عربی، مبنای تقسیم‌بندی اصوات، تقسیمات اصوات در میان دانشمندان گذشته، نقش صوتی «واو» و «یاء» در زبان عربی، توصیف صائت‌های (مصوت‌های) زبان عربی و صائت مرکب؛ از مباحث نیمه اول کتاب به شمار می‌آید (ستوده‌نیا، بررسی تطبیقی میان تجوید و آواشناسی، ۱۳۷۸: ۲۷-۵۴).

۳. ترجمه و بررسی آثار اهل سنت

پس از انقلاب اسلامی توجه به آثار اهل سنت در حوزه علوم و فنون قرائت رشد بسیاری پیدا کرد و بسیاری از آثار مهم دانشمندان اهل سنت توسط محققان ایرانی ترجمه شد. این ترجمه‌ها گاهی همراه با تحلیل و نقد نیز بوده است. المکتفی ابو عمر دانی از آثار مهم وقف و ابتدا است که توسط استاد کریم دولتی ترجمه شده است.

علم الاصوات ابراهیم انیس از مهم‌ترین کتاب‌های آواشناسی و فونتیک است که توسط استاد ابوالفضل علامی و جناب آقای صفر سفید رو ترجمه شده است. التمهید فی علم التجوید که از کتاب‌های مهم تجویدی است و توسط ابن جزری به نگارش در آمده است، توسط استاد ابوالفضل علامی و جناب آقای صفر سفید رو ترجمه شده است.

۴. ترجمه و بررسی آثار مستشرقان

یکی از موضوعات حوزه قرآن که مورد توجه مستشرقان قرار گرفته است و درباره آن کتاب‌های زیادی را تألیف کرده‌اند، موضوع قرائات است. بررسی دیدگاه‌های مستشرقان و شبهات آنان در این عرصه از عرصه‌های مهم تحقیقی است که توسط مترجمان ایرانی مورد توجه قرار گرفته است. یکی از این آثار، کتاب «هنر قرائت قرآن» است. این اثر تحقیق و ترجمه پایان‌نامه دکترای یکی از مستشرقان آمریکایی به نام دکتر «کریستینا نلسون» است که درباره منشأ و سیر تحول آموزش قرآن و هنر قرائت در مصر به شیوه تحقیقی و علمی مطالعاتی را ارائه کرده است که در نوع خود بی‌نظیر است.

۵. نظریه پردازی

در حوزه علوم و فنون قرائات پس از انقلاب اسلامی ایران نظریه‌پردازی‌هایی صورت گرفته است. یکی از این نظریه‌پردازی‌ها که در جامعه المصطفی‌العالمیه در قالب نشست علمی توسط گروه علوم و فنون قرائات ارائه شده است به صورت خلاصه معرفی می‌گردد. فلسفه دانش قرائت: تحقیق در عرضه فلسفه‌های مضاف به علوم اسلامی از زمینه‌های نوپدید است که مورد توجه محققان قرار گرفته است. یکی از دانش‌هایی که لازم است درباره فلسفه آن، به بحث نشست دانش قرائت است. در سال ۹۷ نشستی علمی از سوی گروه علوم و فنون قرائات

برگزار گردید. در این نشست، نگارنده این سطور به عنوان نظریه‌پرداز، فلسفه دانش قرائت را اینگونه تعریف نمود: فلسفه دانش قرائت علمی است که درباره دانش قرائت یا مسایل کلان دانش قرائت بحث می‌نماید و به وسیله آن، دانش قرائت، خانه تکانی می‌شود و از اضافات پیراسته گردیده و نقشه راه آینده آن مشخص می‌شود. مسائل کلان فلسفه دانش قرائت عبارتند از:

۱. شناسایی تاریخی و منطقی ماهیت دانش قرائت و چیستی آن؛
 ۲. هندسه و قلمرو و ساختار دانش قرائت و بیان مهم‌ترین مسائل آن؛
 ۳. معناشناسی مفاهیم کلیدی دانش قرائت؛
 ۴. روش‌شناسی و کشف رویکردها و رهیافت‌های دانش قرائت؛
 ۵. مباحث معرفت‌شناسی دانش قرائت مانند چگونگی توجیه و اثبات گزاره‌ها و بیان سرشت (واقع‌نمایی یا ابزار انگاری) آنها؛
 ۶. پیش فرض‌ها و مبادی علمی و غیر علمی (تبیین روان‌شناختی و جامعه‌شناختی) دانش قرائت و رفتار جمعی و تأثیرگذاری عالمان؛
 ۷. غایت و کارکرد و پیامدهای فردی و اجتماعی دانش قرائت؛
 ۸. نسبت و مناسبات دانش قرائت با علوم و رشته‌های علمی همگون و مرتبط (بیان نسبت و تأثیر و تأثر آنها بر یکدیگر)؛
 ۹. آسیب‌شناسی و کشف بایسته‌های دانش قرائت.
- در این نشست استاد دکتر کریم پارچه باف دولتی به مسائل مطرح شده در باب فلسفه دانش قرائت پرداخته و هرکدام را توضیح، تحلیل، تفصیل یا نقد فرمودند و پیشنهادات خود را در این باره بیان کردند.

۶. برگزاری نشست‌های علمی

نشست‌های متعدد علمی در حوزه علوم و فنون قرائت در جمهوری اسلامی ایران برگزار شده است که این موارد، قبل از انقلاب اسلامی ایران، سابقه‌ای نداشته است.

از جمله این نشست‌ها که در جامعه المصطفی علیه السلام برگزار شده، می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

(الف) «نشست علمی هندسه تلاوت» در سال ۱۳۹۰؛

(ب) «نشست علمی اعتبار سنجی قرائت» در سال ۱۳۹۰؛

(ج) «نشست علمی قرائت و مستشرقان» در سال ۱۳۹۲؛

(د) «نشست علمی حق تلاوت» در سال ۱۳۹۲؛

ه) «نشست علمی «معنامحوری در تلاوت با رویکرد به وقف و ابتداء» در سال ۱۳۹۴
www.feqh.miu.ac.ir

و) «تعامل قرائنات و تفسیر» که در آن با بررسی تأثیرگذاری‌های متقابل دو دانش در یکدیگر پرداخته شد. این نشست در مجتمع آموزش عالی امام خمینی علیه السلام در اسفند ۱۳۹۶ برگزار گردید.

ز) «آثار حفظ قرآن کریم» نشست دیگری است که در سال ۱۳۹۵ در مجتمع آموزش عالی امام خمینی برگزار گردید.

لازم به ذکر است که نشست‌های متعدد علمی دیگری که مربوط به این حوزه می‌باشد در بخش‌های مختلف جامعه المصطفی برگزار شده است که علاقه مندان می‌توانند جهت پیگیری اخبار این نشست‌ها به سایت‌های مربوطه مراجعه نمایند.

۷. نگارش پایان‌نامه‌های ارشد و رساله دکتری

توجه اساتید و دانشجویان دانشگاه‌ها و حوزه علمیه جمهوری اسلامی ایران به این حوزه سبب شده است تا پایان نامه و رساله‌های علمی متعددی به نگارش در آید. از جمله این نگارش‌ها، نوشته‌هایی است که توسط طلاب گروه علوم و فنون قرائنات جامعه المصطفی به رشته تحریری در آمده است. برخی از مهم‌ترین این پایان‌نامه‌ها عبارتند از:

۱. تأثیر قرائنات عاصم به دو روایات حفص و شعبه در تفسیر منهج الصادقین، در سطح پایان نامه ارشد؛
۲. تعلیم قرآن، شیوه‌ها و آسیب‌های آن با تأکید بر افغانستان؛
۳. بررسی دیدگاه مستشرقان در مورد عوامل پیدایش قرائنات؛
۴. بررسی قواعد رسم المصحف و موارد اختلافی آن؛
۵. بررسی و تحلیل شیخ حصری از نظر وقف و ابتدا و تأثیر در آیات اعتقادی؛
۶. بررسی مبانی و دلایل تأثیرپذیری تفسیر قرآن کریم از قرائنات؛
۷. بررسی نظریه قرائنات قرآن از دیدگاه علامه طباطبایی؛
۸. هندسه تلاوت قرآن؛
۹. اعتبار سنجی قرائنات قرآن کریم؛
۱۰. بررسی تعامل رسم المصحف و قرائنات با تأکید بر دیدگاه ابن جزری؛
۱۱. مصداق‌شناسی قرائنات قرآن کریم.

پایان‌نامه‌های دیگری نیز در این زمینه تالیف شده و یا در حال تالیف هستند که بررسی مفصل آنها نیاز به تدوین نوشتاری مستقل دارد.

۸. تأسیس مجلات علمی

یکی از نشانه‌های توجه علمی یک کشور به موضوعات علمی، چاپ مجلات علمی در آن موضوع است. از مهم‌ترین مجلات در حوزه علوم و فنون قرآنی که در جمهوری اسلامی ایران به چاپ می‌رسد مجله مطالعات قرآنی است. این مجله در سال ۱۳۹۲ شمسی در مدرسه عالی قرآن و حدیث جامعة المصطفی العالمیه شروع به کار نمود و تاکنون یازده شماره از آن به چاپ رسیده است. در این مجله که دارای رتبه علمی ترویجی از وزارت علوم می‌باشد، مقالاتی که درباره دانش قرآنی و علوم مرتبط با آن مانند وقف و ابتداء، تجوید، علم الرسم و علم الضبط، آواشناسی، صوت و لحن به رشته تحریر در آمده باشد به چاپ می‌رسد. همچنین فعالیت‌های میان‌رشته‌ای دانش‌های فوق با دانش‌هایی مانند تفسیر، حدیث، علوم قرآن و استشراق نیز مورد توجه جدی قرار می‌گیرد (www.noormags.ir).

۹. تأسیس رشته‌های علمی

در مراکز علمی و دانشگاه‌های کشورهای اسلامی نظیر «الازهر- ام القری- الطیبه» از سالیان گذشته، رشته قرآنی تأسیس شده و در جامعة المصطفی العالمیه نیز این رشته برای نخستین بار در جهان تشیع تصویب، و در وزارت علوم نیز در مقطع «کارشناسی ارشد» و «سطح چهارم» به تأیید رسید.

تاکنون هشت دوره کارشناسی ارشد علوم و فنون قرآنی برگزار شده و بسیاری از طلاب این دو مقطع مشغول نگارش پایان نامه و رساله خود می‌باشند.

سطح چهارم قرآنی نیز تا به حال در پنج دوره برگزار شده است. گرایش‌های مقطع سطح چهارم و دکتری شامل: «قرآنی تطبیقی با گرایش‌های زبان شناسی و قرآنی، علم الرسم و علم الضبط و...» می‌باشد، که فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی ارشد علوم و فنون قرآنی می‌توانند در یکی از گرایش‌های علوم و فنون قرآنی ادامه تحصیل دهند.

رشته دکتری قرآنی تطبیقی نیز در راه تصویب در وزارت علوم می‌باشد که امید است این مهم با عنایت مسئولین جامعه المصطفی و وزارت علوم به سرانجام برسد.

در مجموع، هدف از برگزاری دوره‌های کارشناسی ارشد و سطح چهارم و دکتری قرآنی، تربیت کارشناسان و متخصصان فنون قرآنی جهت تأمین کادر مورد نیاز در المصطفی علیه السلام و سایر مراکز علمی و دانشگاهی در داخل و خارج کشور و تربیت اساتید در حیطه‌های مختلف مربوط به قرآنی است.

پس از آن سطح چهار همین رشته نیز برای طلاب خارجی راه اندازی گردید. هم اکنون و بر اساس طرح تحول جامعه المصطفی العالمیه دو رشته حفظ و معارف قرآن کریم و رشته تربیت معلم قرآن کریم در سطح کارشناسی نیز در حال راه اندازی است. و دکتری قرائات تطبیقی با پنج گرایش به زودی اجرایی می شود. این رشته در سطح ارشد در دانشگاه دولتی اصفهان نیز در حال اجرا می باشد.

دانش هایی مانند وقف و ابتداء، رسم و ضبط، صوت و لحن، قرائات، احتجاج در قرائات، آواشناسی و تجوید از دانش های اختصاصی مربوط به این رشته اند.

نتیجه

ثمرات انقلاب اسلامی ایران در طول چهل سال گذشته را می توان در دو قالب اجرایی و علمی پژوهشی چنین ارائه داد:

در قالب اجرایی می توان به موارد ذیل اشاره داشت:

۱. اصل اجرای مسابقات قرآنی در حیطه های مختلفی مانند قرائت، حفظ، و تفسیر و مانند آن توسط ادارات و نهادهای مختلف در کشور و کسب مقام های مختلف بین المللی توسط نمایندگان جمهوری اسلامی ایران به نحوی که قبل از انقلاب زیر پنج نفر و بعد از انقلاب نزدیک دویست نفر از نمایندگان جمهوری اسلامی ایران حائز رتبه های اول تا سوم شده اند؛

۲. تأسیس شبکه سیمای قرآن و رادیوهای قرآن و تلاوت؛

۳. راه اندازی موسسات و ادارات آموزشی و پژوهشی در عرصه قرائات قرآن کریم؛

۴. احیای سنت اقرار.

در قالب علمی و پژوهشی نیز می توان به دستاوردهای ذیل اشاره داشت:

۱. تأسیس مجلات مختلف علمی در حوزه قرائات به ویژه مجله مطالعات قرائت قرآن؛

۲. برگزاری نشست های علمی با موضوعات مختلف و مرتبط با علوم و فنون قرائات؛

۳. نظریه پردازی در عرصه علوم و فنون قرائات در خصوص فلسفه دانش قرائت؛

۴. نگارش پایان نامه های مختلف؛

۵. تألیف کتاب های تخصصی؛

۶. ترجمه آثار مختلف اهل سنت و مستشرقان.

منابع

۱. اقبال، ابراهیم، فرهنگ نامه علوم قرآن، تهران: امیر کبیر، ۱۳۸۵ ش.
۲. امینی تهرانی، محمد، مقاله «گونه‌شناسی منابع علوم و فنون قرائت در حوزه آواشناسی»، قم: جامعه المصطفی العالمیه، مجله مطالعات قرائت قرآن، ۱۳۹۵ ش.
۳. پورفرزب (مولایی)، ابراهیم، تجوید جامع، تهران: سمت، ۱۳۷۴ ش.
۴. جمعی از پژوهشگران قرآنی زیر نظر دکتر محمد علی رضایی اصفهانی، پرسش و پاسخ‌های قرآنی جوانان (دانش مهر)، جلد ۵، قم: انتشارات پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن، ۱۳۸۵.
۵. الدانی، ابو عمرو عثمان بن سعید، ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، ترجمه دولتی، کریم؛ درودیان، صادق، قم: اسوه، ۱۳۸۲ ش.
۶. سادات فاطمی، جواد، پژوهشی در وقف و ابتداء، مشهد: به نشر، ۱۳۸۲ ش.
۷. ستوده‌نیا، محمد رضا، بررسی تطبیقی میان تجوید و آواشناسی، تهران: رایزن، ۱۳۷۸ ش.
۸. شاکر، محمد کاظم، قواعد وقف و ابتداء در قرائت قرآن کریم، قم: بوستان کتاب، چاپ پنجم، ۱۳۸۴ ش.
۹. شهیدی پور، محمدرضا، مبانی وقف و ابتداء، قم: انتشارات جامعه المصطفی العالمیه، ۱۳۹۴ ش.
۱۰. علامی، ابوالفضل و سفیدرو، صفر، در آمدی بر علم تجوید، قم: موسسه فرهنگی، انتشاراتی حضور، ۱۳۷۶ ش.
۱۱. علامی، ابوالفضل، پژوهشی در علم تجوید، قم: زمزم هدایت، چاپ پنجم، ۱۳۸۹ ش.
۱۲. فاضل گروسی، تجوید استدلالی، تهران: نشر شفا، ۱۳۷۴ ش.
۱۳. معرفت، محمد هادی، التمهید فی علوم القرآن، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۵ ق.

۱۴. موسوی بلده، محسن، حلیه القرآن ۲، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ سی و یکم، ۱۳۷۸ش.
۱۵. موسوی بلده، محسن، حلیه القرآن سطح دو، تهران: شرکت انتشارات احیاء کتاب، چاپ چهل و یکم، ۱۳۸۵.

16. www.noormags.ir
17. feqh.miu.ac.ir
18. www.jqk.ir
19. www.tasnimnews.com/fa/news
20. www.radioquran.ir/ChannelConductor
21. www.qurantv.ir/AboutUs
22. www.jahaneghtesad.com
23. www.hamneshinonline.ir
24. www.telavat.com/fa/content/
25. www.hefz.telavat.com